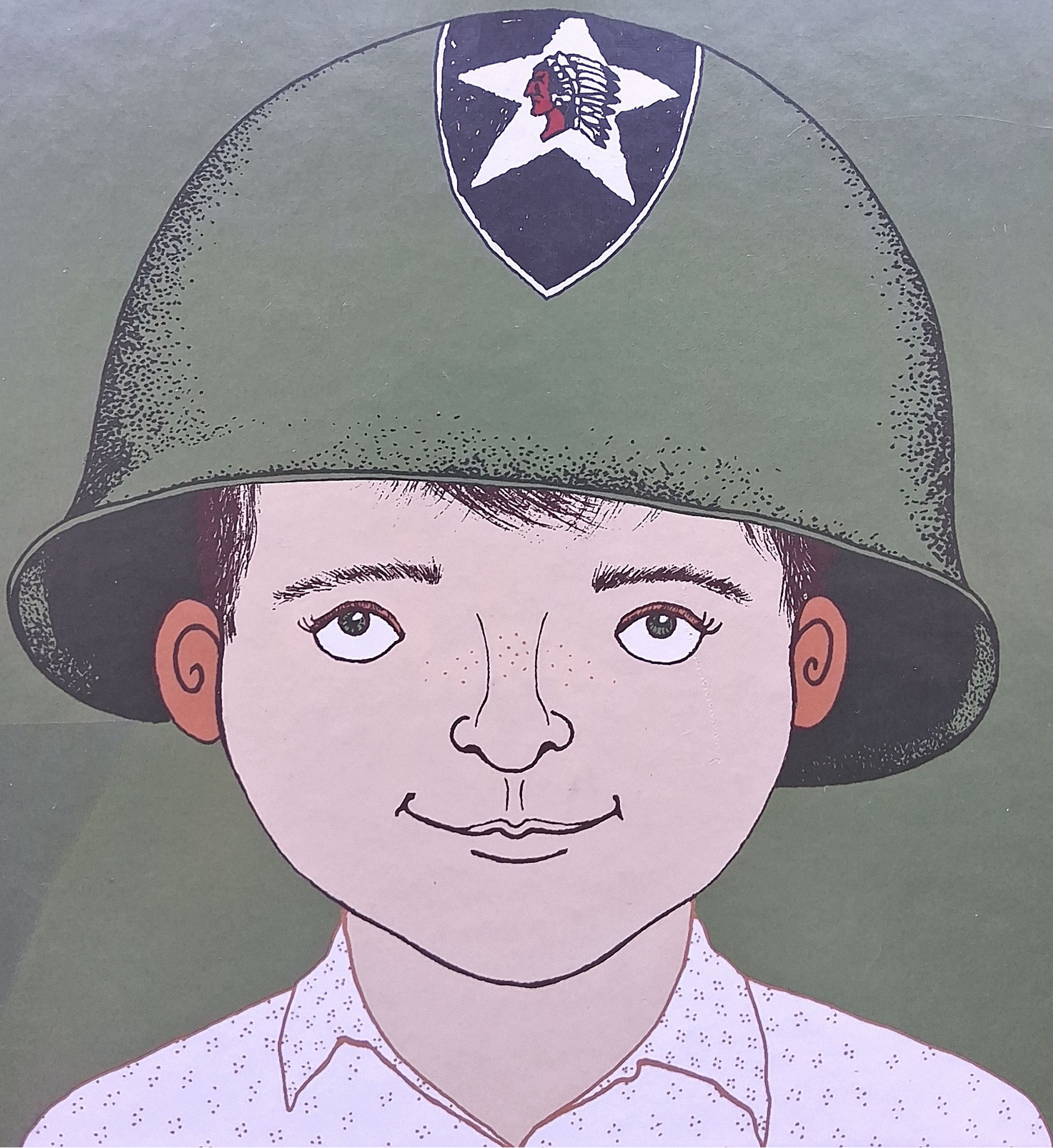

M 307/542

SPOJENCI

Tereza Marianová

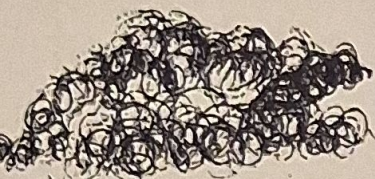
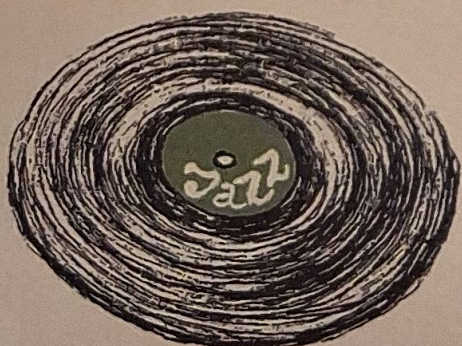
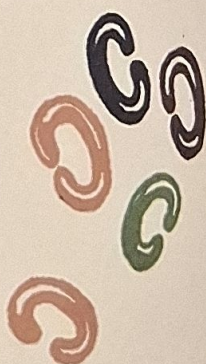
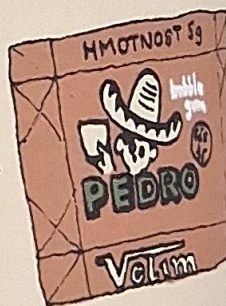
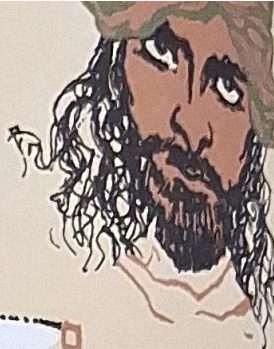
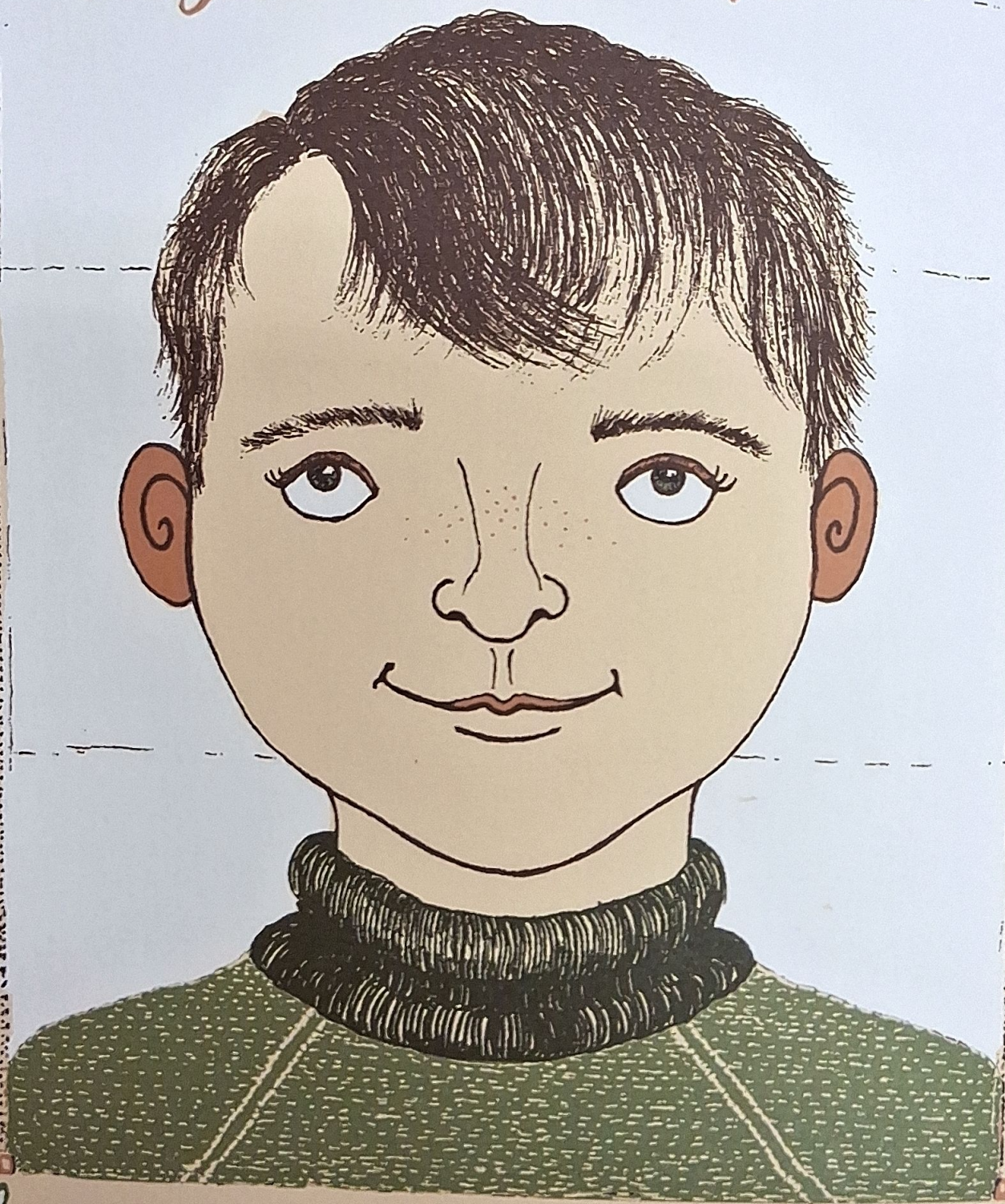
Z NORMANDIE DO PLZNĚ

Plzeň 1984

František

1984

první kapitola

V kuchyni hrálo rádio, venku poprchávalo a František se houpal na židli. Bylo jaro, bylo mu deset a strašně se nudil. Dneska už udělal všechno, co se o zamračeném nedělním dopoledni dělat dá. Předně vstal a udělal si kakao. Byla to legrace, protože mléko se do hrnečku lilo z bílého plastového pytlíku a ten se všemožně kroutil a svíjel. František si představoval, že je malajský pirát Sandokan bojující se záludným hadem škrtičem, a tak trochu mléka vybryndal. Příběh hrdiny z indické džungle měl ze všeho nejraději. Jenom škoda, že ho nedávali častěji. Vůbec byla škoda, že televize měla jen dva programy. Aspoň, že v neděli ráno vysílali Studio Kamarád. Vždycky se díval. Jenže dneska...

To bylo totiž tak: včera hráli s klukama pozemní hokej. Byl to napínavý zápas. Ulice se proměnila v bouřící stadion, František kličkoval a dával góly stejně jako jeho oblíbený útočník Lála. Jenže při jedné parádní střele skončil ušmudlaný tenisák místo v gólmanově svatyni v sousedovic okně. To se ví, že hned utekli, ale asi ne dost rychle. Někdo je viděl, asi nějaký veřejný strážce pořádku, a hned to žaloval rodičům. Tatínek měl naštěstí pro nějakou klukovinu pochopení a průsvih se urovnil, ale o nedělní pohádky František stejně přišel. „Každá lumpárna má nějaké následky,“ pravil tatínek.

František vzdychl a kousl do rohlíku.

„Céčka, já sbírám céčka,“ ozvalo se z tranzistoráku. Oblíbený zpěvák Františkovi připomněl, že si ještě neuložil krásné svítící céčko, které v pátek vyhrál v čáře. Každý ve třídě sbíral céčka! Rozběhl se do předsíně, aby ho vylovil z šustákové bundy. Byla to velická vzácnost a velická školní událost, když ho o přestávce vyhrál nad céčkovým králem Jirkou Pokutou. Hned po svítících céčkách byla vzácná ta perleťová, ale to František ještě neměl.

Maminka doma ráda poslouchala muziku, ze všeho nejraději dědovy staré gramofonové desky. Jenomže gramofon byl teď rozbitý, jak na něj skočila kočka, a rádio maminka dlouho poslouchat nevydržela. Říkala, že české písničky ji rozčilují, protože jim snadno rozumí, a tak bylo za chvíli ticho. Teď to přijde, říkal si František, teď zavolá. Budu muset jít pomáhat loupat brambory nebo krájet rohlíky na knedlík. Achjo. A skutečně:

„Francíne! Pojd’ mi pomoci,“ volala maminka. Občas mu tak říkávala. Bylo to podle knížky Bohumila Hrabala Postřižiny, kterou milovala a kde se hlavní postava jmenovala právě takhle. Taky mu občas říkala Fráňo, ale to bylo zase podle českého básníka.

František zastrčil svoji krabici pokladů, ve které byly kromě céček i nasbírané obaly od žvýkaček, vypálená patrona z pušky a průhledný kamínek zvaný křišťál, na tajné místo a šoural se do kuchyně. Jenže maminka nepotřebovala nic loupat, krájet ani vynést koš. Místo toho řekla:

„Skoč mi, prosím tě, na půdu pro formu na velikonočního beránka. A taky se zastav dole u dědy, něco ti chtěl.“

„A co?“

„Myslela jsem, že to víš ty,“ odpověděla maminka.

„To bude určitě kvůli tomu oknu,“ mručel si František pod nos. „Děda tu bydlí celý život a s panem sousedem chodí na pivo. Vsadím se, že jo.“ A šel.

Vylezl po schodech do posledního patra a otevřel zašlé dveře. Zavrzaly. Půda se mu

hrozně líbila. Byla to pokaždé dobrodružná a trochu strašidelná výprava. Maličké okénko ve štítu domu bylo zanesené pavučinami, takže dovnitř neprosvítalo skoro žádné světlo. Desetiletý František se sice nebál tolik jako ten devítiletý, ale jeden nikdy neví. Půda byla tajemná a pořád se mohlo stát, že odněkud zavane studený duší vítr nebo zaškrábe suchý kostlivý hnát. Taky na zaprášené krabice a staré skříně už každý v domě určitě zapomněl. Možná až na dědu.

Beránek by měl být někde vepředu hned vedle krabice vykrajovátek na vánoční cukroví, říkal si František. Našel sáně a brusle, které tam před pár měsíci uložili, našel rozkládací betlém, našel i jednu zatoulanou formičku na vosí hnízdo, ale po těžké liti-nové formě na beránka nebyla ani stopa. „Bé, bé,“ zkusil potichounku přilákat zatoula-ného přežvýkavce. Nic. František se ušklíbl: když jde do tuhýho, zkusit se má všechno. To říkával děda. Děda! Možná že beránka schoval někam dál na půdu, když tu dělal ordnunk. To slovo taky vždycky říkal. To a spoustu dalších slov, co se říkávaly, ještě když tady žili Němci.

František se nořil hlouběji pod střešní trámy a nakukoval do krabic – všude samé staré krámy, nic, co by připomínalo Velikonoce. Došel ke staré černé skříně a opatrně ji otevřel. Ve skříně byly další bedny, hromada knížek, košíky a krabice, všechny pečlivě zavřené nebo přelepené izolepou. Tady beránek taky není. Už chtěl skříň zavřít, když si všiml naditého pytle podezřele oblých tvarů. A hele, to by mohla být beránčí hlava nebo taky zadek, pomyslel si a sundal pytel z police. Byl docela těžký, a tak nebylo pochyb, že našel, co hledal. Otevřel ho. Ta věc byla zabalená ve starých novinách. Vypadaly jinak než Rudé právo, co znal a které četla soudružka učitelka. Sice si všimnul starého leto-počtu – roku 1968 –, ale mnohem víc ho zajímalo, jestli tam beránek opravdu je. Kovově to cinklo. Když se odloupila poslední vrstva novin, držel František v ruce zelenou helmu. Vepředu byla namalovaná hvězdička a v ní maličká hlava indiána. Kromě helmy bylo v pytli ještě pár dalších novinových balíčků, ale ty už František neotvíral. Vyjeveně kulil oči na helmu, a pak si vzpomněl na jediného člověka, který by mohl vědět, co tam ta věc hernajs dělá. Děda. František zašmodrchal pytel, protlačil se přecpanou půdou ven a hnál se po schodech dolů. Proč tam původně šel, už docela zapomněl.

Děda

druhá kapitola

František bydlel s maminkou, tatínkem, dědou a babičkou v rodinné vile. Dům v plzeňské čtvrti nedaleko náměstíčka s názvem Hvězda nechal postavit už jeho praděda. Vila měla velkou zahradu se starými stromy a branku obrostlou růžemi. Malému Františkovi připomínala vilu Vilekulu z pohádky o Pipi Dlouhé Punčoše, kterou mu četla babička. Jen na jejich zahradě chyběl kůň a dutý strom, v němž by rostla každý čtvrtek čokoláda. Obzvlášť ten strom ho mrzel.

Děda s babičkou bydleli v přízemí. František přeskočil poslední tři schody, až ho těžký pytel, který nesl v náručí, drcnul do brady, a přiřítit se ke dveřím spodního bytu. Pokaždé zaklepal a počkal, než se ozve dědovo legrační „Dále, do hradu dále,“ či „Neklepat a vstoupit!“, ale dneska se nemohl zdržovat. Stejně neměl volné ruce, aby zatukal.

V kuchyni nikdo nebyl. Pod věšákem ležely babiččiny trepky a na věšáku bylo prázdné místo. No jasně, svitlo Františkovi, babička ve svém gumáku určitě pracuje na jarní zahrádce. A kde je děda? František nakoukl do obývacího pokoje. Stejně jako v kuchyni i tady bylo prázdné. Až na... Na zemi uviděl dědovy trepky. Ty prázdné nebyly! Čouhaly z nich dlouhé nohy, vedly za křeslo a tušený zbytek dědy končil kdesi v hlubinách knihovny.

Františkovo srdce z toho nečekaného půdního objevu ještě pořád bušilo jako sousedka Plecháčková do koberce a nešlo vůbec zastavit. Vyjekl:

„Dědo, hele, co jsem našel na půdě!“

Prásk! Děda se tak lekl, že hlavou narazil do poličky ve skřínce, v níž byl zanořen.

„Heřvec! Franz, ty chodíš jak duch. Vůbec jsem tě neslyšel,“ sakroval děda.

„Promiň,“ omlouval se František netrpělivě. Nezvyklé oslovení ale nepřeslechl.

Neměl to dědovo Franz moc rád. Pokaždé mu připadalo, jako by ho za něco káral. Jenže to byl děda. Nechtěl se ničím zdržovat a jméno František bylo dlouhé. A tak z něj byl Franz docela často.

„Podívej, co jsem našel na půdě,“ opakoval naléhavě. V ruce držel pytel a zvedal ho, jak nejvýš mohl. Zdálo se, že se děda trochu zarazil.

„Pytel od brambor. No a co je v něm?“ řekl prostě.

„Je tam helma, dědo. Vojenská! Kde jsi ji našel? Ty jsi byl ve válce?“ chrлил ze sebe klouček a vůbec nepochyboval, že s tím má děda co dělat. „A na tý helmě je indián. Ty jsi byl, dědo, voják? A oni s váma bojovali indiáni? A měli jste náčelníky? Když jste bojovali s Němcema? Ty jsi je, dědo, porazil?“ František nebyl k zastavení.

„Zpomal, Františku,“ položil mu děda Bohumil ruku na rameno a ukázal na křeslo, „a tady si sedni.“

Jen co František dosedl do ušáku, už z pytle tahal nalezený poklad a strkal helmu dědovi pod nos. Ten si cídil brýle cípem košile a na helmu se ani nepodíval. Místo toho pozoroval svého vnoučka, jak mu obličej září obrovským očekáváním, tváře celé červené. Pak zalétl očima k hodinám, pak k oknu do zahrady a nakonec řekl:

„To je americká helma.“

„Dědo, jak to, že máš americkou helmu? Ty jsi byl v Americe? A proč je na ní indián?“

„V Americe jsem nebyl, Američané byli tady,“ odpověděl děda.

„Kde tady? Tady u nás? A kdy tady byli? A byli všichni Američani kovbojové?“ Otázky se vršily jedna na druhou jako komínek.

„Tady u nás v Plzni, dokonce i u nás doma. Přijeli osvobodit Plzeň, když končila válka. A jestli byli všichni kovbojové, to nevím, ale někteří určitě ano,“ usmál se děda, ale hned se zase zatvářil přísně. Nechtěl prozradit víc, jenže se trochu zapomněl.

Klouček vykulil oči. „Ale dědo, nás přece osvobodil Sovětský svaz. Soudružka učitelka nám to říkala. Že to byli hrdinové, že osvobodili celé Československo a vyhnali fašisty, a že Američané zůstali v Německu, a proto slavíme v květnu Den osvobození.“

„Pff, se Sovětským svazem na věčné časy a nikdy jinak,“ odfrkl si děda a zatvářil se kysele. „Osvobodili nás Američané, celý západ Čech. Jen se to teď nesmí říkat. A ty to taky nikde neříkej!“

„Proč se to nesmí říkat? A ty jsi s nima mluvil? A kde jsi vzal tu helmu?“

„Nesmí se to říkat, protože Rusové nemají Američany rádi. A chtějí, aby si všichni mysleli, že nás osvobodili úplně sami. Proto se dneska učíte rusky a proto ve škole říkáte paní učitelce soudružka.“

„Ale dědo, co ta helma?“

Děda předpokládal, že povídání o Američanech skončilo. Že helmu zase schová na půdu, tentokrát lépe, a že se František bude zase zajímat o hokej a knížky. Jenže František se nenechal odbýt tak snadno. To se dědovi vlastně líbilo. A tak pokračoval:

„Ten obrázek na helmě patřil 2. pěší divizi 3. americké armády. Říkali si Indian Head,

protože měli ve znaku právě takovou hlavu indiána. Kromě nich dorazila do Čech 97. pěší divize nebo 16. obrněná divize. No a ti si zase říkali Trident a Armadillo. To znamená trojzubec a pásovec. Však víš, takové to zvířátko v brnění, co se umí stočit do klubka. Patřili do 3. armády generála George Pattona a přijeli z Bavorska osvobodit Československo od nacistů. Jenže mohli pomoci jen lidem v západních Čechách, dál je nepustili. A tak naše hlavní město Prahu osvobodila Rudá armáda, která se k nám probíjela od východu.“

„A proč je dál nepustili? Kdo je nepustil?“

„To je moc těžká vlastivěda, Františku. Vysvětlím ti to, až se toho naučíš trochu víc,“ sliboval děda.

„Achjo,“ fňukal klouček. „Tak mi alespoň řekni, kde jsi tu helmu vzal.“

„Já jsem si ji vykouzil,“ usmál se potutelně děda.

„Opravdu? Ty si vymýšlíš!“

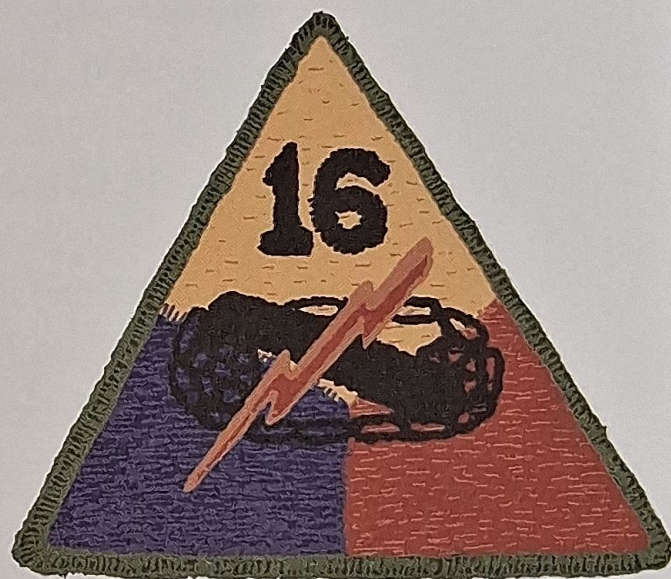
„Náhodou vůbec ne,“ durdil se děda. „Když jsem byl kluk, uměl jsem spoustu kouzelnických triků. Naučil mě to kamarád ze školy. Dokázal jsem najít vybranou kartu zamíchanou do balíčku, v rukách mi mizely mince a objevovaly se za cizím uchem, dokázal jsem proměnit šátek na růži a tak. No, a když Američané osvobodili Plzeň, ještě tady nějaký čas pobýli a často k nám chodili na návštěvu. Můj tatínek, tvůj praděda, mluvil dobře anglicky a německy a byl velmi společenský člověk. A tak se často stávalo, že u nás někdo z Američanů večerel, protože se s ním táta dal do řeči na ulici. V létě roku pětáctyřicet jsi venku Američany potkával na každém rohu. Jednou po večeri jsem pár vojákům, kteří k nám zrovna byli pozvaní, ukázal svoje kouzla. A pak jsem je musel předvádět pořád. Jeden seržant, jmenoval se Abraham Mencow, ale říkali jsme mu Prdík...“

„Prdík, chichi,“ křenil se František.

Děda se na něj pobaveně podíval a pokračoval: „Jó, Prdík. Byl docela malej, ale bylo ho všude plno. Tak ten mi navrhoval, abych s nima jel do Států, že by ze mě s mými kouzly byl do roka milionář. Ale maminka, tvoje prababička, o tom nechtěla ani slyšet. Začal jsem se

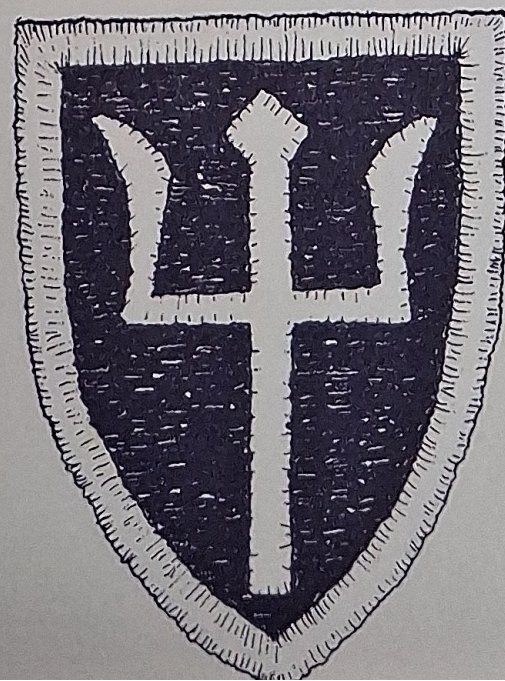

3. armáda

16. obrněná divize, Armadillo

97. pěší divize, Trident

alespoň pořádně učit anglicky, abych se domluvil, kdyby si to rozmyslela. Američani k nám chodili dál a s několika z nich jsme se spřátelili. Když odjížděli, darovali mi na památku tuhle helmu.“

František byl nadšený! Děda zažil takové věci. Jak to, že on o tom vůbec nic neví? Děda najednou zpozorněl. „Franz, slyším babičku. Honem! Dej to zpátky na půdu a nikomu ani muk.“

„Ale dědo, já chci ještě vyprávět o Američanech,“ protestoval František.

„Kuš, někdy jindy. Babička by mi dala, kdyby věděla, že ti to vyprávím. A máma s tátou taky. Běž už a ať tě nikdo nevidí: jako Sandokan v džungli, jako malajský tygr,“ pobízel ho děda ke spěchu.

Nacpali helmu do pytle právě včas. Babička už byla v chodbě a zouvala se ze zablácených holin. František se prosmýkl kolem a uháněl na půdu.

„Francíne, kam letíš,“ volala za ním babička Olga, ale odpovědi se nedočkala. Místo toho si všimla v obýváku stojícího Bohumila s lehce provinilým výrazem. A jéje, ten obličej dobře znala. Ti dva spolu zase něco kují.

František vrátil helmu do skříně a pytel pro jistotu zaskládal krabicemi, aby bylo tajemství pořádně schované. V hlavě se mu honilo snad milion myšlenek: Američané, opravdoví Američané byli v Plzni a bojovali za nás proti fašistům, děda to viděl, děda je znal, chodili k němu na večeři. No to museli být přímo tady v domě – indiáni, možná i kovbojové, obrněné zvíře, co se jmenuje pásovec... A děda byl kouzelník! Umí ještě nějaká kouzla? To by mě zajímalo, jestli někde za oceánem vzpomíná Prdík na dědovy triky. A co babička? Proč děda přestal vyprávět, když se vrátila? Potkala taky Američany? Proč se o tom nesmí mluvit? A ví to máma s tátou?

Byl tak hluboce zamyšlen, že si ani nevšiml, že sešel po schodech zpátky dolů. Snad děda na slib nezapomene a bude mi zase vyprávět, pomyslel si ještě, a vešel do kuchyně.

„Mami, představ si, na půdě...“ Ale pak se zarazil. Děda mu přece říkal, že to nesmí prozradit! A tak jen dodal: „... ten beránek nebyl.“

Maminka se zasmála „To máš pravdu. Promiň, Fráňo, úplně jsem zapomněla, že ho táta přinesl už včera večer. Byl jsi za tím dědou?“

„Jó, byl.“

„A co ti chtěl?“

„Ale nic.“

„Jak vypadá takové nic?“ zeptala se maminka.

„To nevím,“ odpověděl udiveně František. Takovou otázku nečekal. Ta maminka! Byla skoro pořád veselá a málokdy mluvila jako ostatní maminky. František ji měl moc rád a hrozně rád by jí řekl, co se dneska dozvěděl. Ale slíbil dědovi, že to nepoví, tak to nepoví. Bude držet slovo, jako pravý muž. Jako Vinnetou. To byl taky Američan. Ještě chvíli přemýšlel o ničem, ale nic ho nenapadalo. Místo toho se zeptal:

„Mami, mohl bych si půjčit tátovy vojáčky, co měl jako kluk?“

Maminka mu pomohla sundat z vysoké police v obývací stěně krabici s cínovými figurkami a František si na zemi v pokoji rozložil celou divizi. Nevěděl sice, co to znamená, ale bylo to hrozně krásné slovo. Nové, celé americké. Samozřejmě, že to byla divize s indiánem. Američané přicházeli do Plzně, schovávali se, když na ně Němci stříleli, brali zajatce a stavěli tábory. František se tak zabral do hry, že vůbec nezpozoroval tatínka, který se vrátil z nohejbalu a nakukoval do pokoje.

„Nazdar mládeži, kdo vyhrává?“ zahlaholil táta. „My dneska vyhráli nad Hradištěm.“

František jakoby ho neslyšel, potichu si pro sebe brumlal a chvílemi se ozývalo *tštštštštšt* střilejícího kulometu. Tatínek zakoulel očima na maminku, cože se to stalo s jejich synem. Ta jen pokrčila rameny a začala prostírat k nedělnímu obědu.

Odpoledne se na pošmournou oblohu vrátilo sluníčko a František vyrazil ven. Dojel na kole za klukama z bytovek, co stály na druhé straně čtvrti. Kluci chvíli hráli čáru, ale brzy je to omrzelo. František navrhl, že by si mohli hrát na druhou světovou válku. Rozhodli se pro leteckou bitvu a běhali mezi sušáky na prádlo a klepačkami koberců jako stíhačky. Pokaždé když některý jako stroj havaroval nebo byl sestřelen, plazil se jeho pilot jako sovětský hrdina Meresjev zpět na základnu u keře pámelníku.

Domů se František vrátil vylítaný a tak unavený, že usnul dřív, než bys řekl...